

Cartile Sateanului Român.

Cartea IV.

Blasiu 1/13 Apriliu 1886.

Anulu 11.

In tóta lun'a iésa câte o carte de o cóla de mare si adeca la 1/13 a fia-carei luni.

Pretiulu: pe anu 1 fl. 20 cr. pe $\frac{1}{2}$ anu 60 cr. v. a.

Demetriu Cichindealu *).

Motto: Vedu poeti ce au scrisu o limba cá unu fagure de miere

Cichindealu gura de auru

Eminescu.

Despre literatura se dîce, că este respicatiunea societatiei: totu asiá sî scriitoriulu este nu numai membru unei societati dar sî unu individu singuraticu. Deci ori ce scriere oglindesce nu numai societatea, dar totu odata sî individualitatea autoriulu ei. Scriitoriulu cu simtieminte nu ne infaciosiéza numai societatea s'a asiá precum sè afla ea, ci ni o pune inaintea ochiloru asiá precum ar trebui se fie, precum adeca si-o are elu in minte. Déca ori care carte ar fi numai infaciosiarea societatiei, cum sè afla ea in fapta, atunci am fi nevoiti a dîce că *lucrările literarie* nu contribue nimicu la indreptarea, perfectionarea sî civilisarea societatiloru omenesci. Dar asta nu e asiá; mii de esemple ni se punu in potriua. Óre invetiati enciclopedisci **) francesi n'au lucratu altceva decátu au zugravitu societatea asiá, cum erá pe tîmpulu loru? Marele scriitoriu Volter ne infaciosiéza dóra in produsele sale literarie numai spiritulu de indoéla, de necredintia sî de luare in rîsu alu tîmpulu seu? Au nu este elu unulu din parinti miscàrei celei mari, carea e cunoscuta sub nume de *revolutiunea francesca*, sî pre carea noi o vom numí *revolutiunea mintii omenesci* contra sclaviei, in carea fû incatusiata veacuri intregi atátu omenimea câtu sî mintea ei?!

Dreptu că se afla sî cãrti de acelea, cari nu contribuescu nimicu la formatiunea societatiei, ba se afla, dorere, sî de acelea,

*) Unele trasuri din viéti'a lui Demetriu Cichindealu, dupa J. Eliade si Vas. Alesandrescu Urechia = vedi Lepturariulu lui Aron Pumnulu tom. IV partea I. pag. 53—55. J. Russu, Fabulele lui D. Cichindealu sî Ar. Densusianu, Istoria limbei sî a literaturéi române.

**) Enciclopedia = cartea neamurilor; Enciclopedistu = omulu, care a scrisu despre neamuri sî popóre.

carile adaugu fôrte multu la coruptiunea societatiei sî a moravuriloru ei, cum suntu multe din asia numitele romane, novele sî chiar poesii scandalôse pentru cari dauna cã s'a aflu tipariulu! Sciindule acestea, se vorbimu ceva despre Dumitru Cichindealu, cã *individuu singuraticu*, cã *memburu alu societatiei* sî mai pre susu de tôte cã *apostolu alu românismului*, cã se vedemu de e vrednicu a se numî asia ori ba?

Dumitru Cichindealu s'a nascutu la Becichereculu micu din Banatu in patrariulu alu patrulea din veaculu al 18, *) care este veaculu biruintiei dreptului asupra tiraniei. Nascându-se dara Cichindealu de odata cu noulu dreptu alu Europei, se pare cã a suptu — din preuna cu laptele mamei sale — iubirea aceluor drepturi sî dorulu de a le vedea proprietate sî a Româniloru, connationaliloru sei.

La acêsta a lucratu din cei mai fragedi ani ai vietiei s'ale. Vedîndu Cichindealu prôsta stare de lucruri ce se ivise intre Români din Ardealu sî partile ungurene prin rumperea in uniti sî neuniti se simtî ôresi cumva silitu se pasiésca cã ângeru impecatoriu intre fratii de un sânge, cari din

BC ōrbă nesciintia
basata pre credintia
University Library Cluj

nu se mai uitau cu ochi buni unii la altii. Elu spune adevverulu verde, cum l'a lasatu D.dieu, (in invetiatura dela fabula 154) „*ce dulcétia sî fericire ar fi a vedea asiã mare numeru de Români* (in Banatu, Ungari'a, Ardealu, Români'a, Moldov'a sî Bucovin'a) cã se iubescu ca fratii sî se omenescu. Intr'adeveru elu intrebuintiã tôte mijlocele ertate, ce-i stateau in potintia, prin cari i se pareã cã vã ajunge la acestu scopu inaltu sî binefacatoriu. Nutrindu in sine, cum sè vede mai in tôte fabulele lui, cã sî Miculu, Sîncai sî Petru Maioru, idealulu nascându alu Românismului, se facu apostolulu misticu alu acestui idealu. Eliade dîce in precuventarea la fabulele lui Cichindealu, edate la 1838: *intre barbatii, cari au slugitu natliei românesci, sî s'au jertfitu pre sine binelui obstescu, precum: Jorgoviciu, Petru Maioru, Sîncai sî altii, a fostu Cichindealu unulu din cei mai insemnati.*

Cichindealu, pentru cã chiar sî in mijloculu certeluor pentru religiune inca sè póta dá apeluriloru s'ale la infratire poterea religiunei, se facu, cã sî istoricii români numiti mai susu, ministrulu altariulu lui Christosu, la carele ingenunchindu cu religiositate,

*) dupa unii la 1760 ér dupa altii la anulu 1778.

se p^ota strigá cu cuvintele celea mai strábátátore: „*cà aici nu e nici grecu nici latinu, nici unitu, nici neunitu, ci numai Românul!*“.

Astfeliu aflámu pe Cichindealu dascalu comunalu in locul nascerei sale, ér la 1812 profesoru preparandiei din Aradu, dar numai de catu (la 1813) alungatu pentru simtiemintele s'ale nationale, parási Aradulu sí merse in satulu nascerei s'ale ca preotu, unde se luptá cu totu zelulu in contr'a nesciintiei, infruntându bigotismulu sí invetîndu cá: *sântieni'a preotiei nu stá nici in haine lungi, nici in barbe lungi.* Elu in t^ota viéti'a, a facutu cá plugariulu celu bunu, cautáundu se insutésca seminti'a cea buna a sciintiei, religiositatiei, moralitatiei sí nationalitatiei, semináundu-o in t^ote partile, unde aflá paméntu bunu, curatítu de buruenele innadusítore, ori unde aflá inimi primit^ore, scutite de neghin'a patimiloru sí a reutatiei.

La 1814 tipári Cichindealu la Buda frumoésele sale *Fabule*, adagáundu la fiecare feliurite invétiaturi morale sí politice, avéundu in vedere cu deosebire starea politica sí sociala a Romániloru. Cartea e mare, cuprinde 484 pagine sí t^ota e in prosa. Acésta carte, de sí imitatiune, ba pe alocurea traducere dupa una serbésca a lui Dositeiu Obradoviciú, a avutu o influentia deceptátore asupra Romániloru, prin invetiaturile morale sí mai pre susu de t^ote pline de patriotismu. Pentru aceste *Fabule* se pornira asupra-i dúsimanii neamului nostru si-lu pusera la umbra, dicáundu cá-su nereligiose.

Demetriu Cichindealu morí in Timisiora la 1818; in elu au esemplu vrednicu de urmatu toti preotii sí profesorii románi, cá lucratori in viea domnului sí a natiunei. Baremi de l'ar luá multi dreptu esemplu!

Muierea sí gaina*)

Muierea au avut o gaina, carea in t^ote dílele îi ouá, câte unu ou, éra cu ace'a neindestulinduse, lacomé la mai multe; au inceputu preste mesura a hraní gain'a cu orzu, cá se faca câte dóue óue intr'o dí, sí intr'acestu modu s'au ingrasiatu gain'a, sí au incetatu cu totulu de a mai ouá.

Invetiatura.

Trupulu nostru suntemu detori a-lu hraní cu modu de mesura, cá se fie sánétosu, vêrtosu sí tare. Cà sufletulu nostru intru asiá

*) Atátu fabul'a cátu sí invetiatur'a ei o scriseiu chiar' din originalulu lui Cichindealu tiparitu in Pesta la a. 1814, ca se sè védia graiulu dènsului. Fabula e la pag. 172.

legatuintia e cu trupulu, câtu cându e trupulu sănëtosu sî trëzu, sî sufletulu e asiá; sî cu sporiu lucrurile s'ale prin minte le implinesce, numai déca nu cumva poftete celea puternice sî tari, cu patimile nu-lu smintescu din cale, càci e bolnavu sî slabu. Pentru mai formósa materia nu póte cum trebue sè gândésca, nici mai de folosu carte cum se cade, cu luare de séma, cu prejudecare, cu indulcire a o cetí nu póte, urméza cà nici intr'altu modu cu dëns'a nu se póte folosí. Ci inca tocmai intru ace'a vreme nu numai necuvióse, sî omului intieleptu nevrednice, ci inca sî de stricatiune lucruri face, trupulu seu a-lu sbabí, a-lu desmerdá, a-lu curvi, sî a-lu ingrasiá cum pre sine, asiá sî partea cea de bunu neamu a s'a, adeca: mintea a-i muia, a o slabi, sî a se super'a de insasi voi'a lui sub nenumerate moduri de bolnavii; trupulu pâna atunci e bunu fiindu cà e locuintia vrednica cuvëntatoriului, nemuritoriului sufletu, ér cum incepe dela acestu de bunu neamu fãra socotéla sî reu sfãrsítu, ori pre care modu a porní, sî departá, intr'ace'a óra incepe a se ticalosí pre sine, sî càtra dobitócele celea necuvëntatóre a sè apropiá sî loru a sè asëmëná. Omulu intieleptu sè iubesc pre sine, muierea, sî pre pruncii sèi; inse nu se desmërda nici pre sine, nici pre ai sei: Sufletulu sî mintea sè potu desmërda, cá sî trupulu, apoi dintru ace'a urméza multe moduri de bóle de nëravuri, singura voi'a e tària de capu improtrivirei s. a. Prea frumosu invétia Socratu: „Grijesce, se fí cu trupulu iubitoriu de ostenéla, éra cu sufletulu iubitoriu de intieleptiune, cá cu acelea se poti impliní ce affí de bine, ér' cu acela mai nainte se vedi ce e de folosu. Càci Grecii cei slaviti, de de multu lumiuatorii neamului omenescu, cu insasi cea sãnatósa firésca intielepciune a mintii fiindu luminati, cum de inaltu sî de bunu neamu au socotitu a fi sufletulu sî mîntea omenésca! se audímu pre acestu insusi invetiatoriu cum sfatuesce Demonic intru acel'asi cuvëntu: Pentru tóte care suntu pentru tréba vietiei te grijesce, ér mai multu pentru mintea ta te indeletnicesce, càci ce'a ce e mai mare, intru ce e mai micu este, adeca mintea cea vrednica in trupulu omenescu. *Mintea! Mãrita Natie Daco-Romãnesca in Banatu, in tiér'a romãnesca, in Moldov'a, in Ardealu, in tiér'a unгурésca, Mintea! cându te vei luminá cu invétiatúra, cu luminatele fapte bune te ve-i uní, mai alésa Natie nu v'a fi pre pamentu in aintea ta de cum tu vei fi oculiruitu* (altuítu I. P. R.) *in trupin'a din carea ai cadiutu. Cà faptele bune suntu tie firésca omenia, Marirea, insufletirea cea mare, bãrbãti'a, aceste suntu faptele celea bune ale stramosiloru tei, adeca ale Roma-*

niloru celoru betrâni, aceste suntu diamanturile celea scumpe, inse e de lipsa cá mân'a intieptiunei se le spele, curatiésca sí se le netediésca, sí stralucitóre se le faca. Slobodírea sí stricarea naravuriloru nici de cum nici intr'unu Norodu la mijlocu nu se primescu, singura sí numai o domnediésca, sí de bunu neamu, adeca: luminarea mintii a fapteloru bune. Eu sciu cá unde stapânesce Varvaria (Mojici'a) acolo nici nare locu invetiatur'a luminarei: nici a pofteloru celoru bune sí drepte. Inse lase se intre acésta fapta bana acolo unde mojjici'a cea grósa sí prósta nu stapânesce, ér de unde pana acum stapânesce, dóra nu vá stapâni pâna va fí lumea.

Asiá scriá Cichindealu acu-su 82 de ani!

Angerulu mortiei.

Pe-alu seu tronu stá multu vestitulu sí-ntieptulu Solomou,
Povestindu cu-alu mortiei angeru, carele stá lângá tronu
Sí vorbea de totu ce-'n lume póte se ne-aduca reu
Sí vorbea de bunatatea vecinicului Domnedieu.
Chiar voiá se plece-'n urma ângerulu, cându s'a ivitu
Sfetniculu crâescu in sală, unu viju slabu sí-'ngarbovitu,
Ce veniá la sfatu, dar sfatulu i-a fostu azi fára norocu:
Angerulu, cátu ce zárescé pe bêtrânu, uimitu stâ-'n locu
Sí privesce lungu la dânsulu sí se mira, stâ crucitu
Sí totu mèsura cu ochií pe mosneagu necontentu . . .

Angerulu s'a dusu. Betrânu lu prinde-a tremurá din greu
Sí prin lacrimí el privesce cátra Solomou mereu:
»Pentru ce-a privitu la mine ângerulu cu-atáta doru?!
»De siguru voiá se-mí spuna cumca-í tîmpulu, ca se moru!
»Vá vení sí me vá duce! . . . Solomon, te-am servitu
»Cu credintia totu de-a una, dar nimica n'am poftitu
»Dela tine, — inse-acuma cer stapâne, ca se-mí dai
»Calulu celu mai nebnatecu, dintre cáti in staulu ai!
»Caci n'am linisce sí pace! Gânduri grele me distrugu:
»Vreu se fugu departe'n lume, eu de mórte vreu se fugu!
»Dâ-mí unu calu, te rogu stapâne! Lasa-me se me grabescu,
»Angerulu se nu me afe, căci eu vreu se mai traescu!«
Solomou zimbesce dulce: »Pentru ce se fugi?« Plângêndu
Érasí mai zice mosneagulu: »Oh, dà-mí calulu mai curêndu!«
»Vreu se fugu! N'ai vediutu dóra ângerulu, cum s'a uimitu
»Sí se-'ntrebá elu pe sine, : óre cum de n'a moritu
»Pân' acum vijulu acesta! . . . Oh, dà-mí calulu se grabescu,
»Angerulu se nu me afe, căci eu vreu se mai trăescu!«
Solomou cu dragu respunde: »Calulu tí-l voi daruí,
Dar de mórte nici odata, dragulu meu, nu poti fugi!« —

Pe-unu calu, iute ca fortun'a, sbóra palidulu betrânu
Sí se duce dusu de gânduri, ér pe urma lui remânu

Văi și coste, câmpii și sate: multe mile-a alergatu
Și de séra-'ntro pusthia, sub o stânca nalta-a statu.
Elu descaltica, privesce juru, in juru apoi voiosu
Díce: »Mi-am scapatu viétia d'unu balauru furiosu! . .
»De siguru, angerulu mortiei la palatu me va cercá,
»Dar io sum aici, departe, unde nu me pote-afliá!
Díce elu și-'n bucuria ride lungu și plinu de focu
Și privesce-'n susu: atuncea elu a-ncremenitu pe locu
Și 'n uimirea fara margini plecà fruntea suspinandu,
Càci pe stânca elu zaresce ângerulu cu fala stându!
Desperatu, betrânulu cade in genunchi și-ncetu vorbí:
»Spune-mi, ângere, oh spune-mi, inainte de-a mori,
»Pentruce-ai privitu la mine asia lungu și-asia cu doru?
»Nu mi-ai datu tu a-'ntielege cumca-i vremea, cá se moru?
Angerulu intinde mân'a și vorbește: »Dragulu meu!
»Domnedieu mi-a datu porunca din vietia se te iau —
»Și mi-a spusu că-'n séra asta se te-acceptu pe tine-aci,
»Dar mi-a spusu, că pe-amurgite de siguru tu vei veni!
»Te-am vediutu inse, mosînege, asta-dimenetia eu
»La palatu și-'n grea uimire nu credeamu ochiului meu;
»Nu credeamu căci stânca acesta e departe de palatu
»Și-unu viju nu póte s'alerge asia drumu indepartatu,
»Cátu se fia — aici de sera —! Nu credeamu eu nici de câtu:
»Și-acum éta p'amurgite escei la loculu hotaritu! . . .
»Omule, ce-'ncunjuri mortea? Fii cu minte câtu traesci
»Și mărește totu de-a una càile domnedieesci!«
Asfeliu ângerulu vorbit-a, ér betrânulu a moritu,
El, care fugindu de mórte, chiar la mórte a fugitu! —

George Cosbuc.

Lupii țiganului.

(anecdota poporale).

Danciulu Cuma se pornise la orasiu. Și-a tîrguitu
O lulea de cea domnésca, precum nu s'a pomenitu
Nici la neamu de neamu de Cuma; avea camisiu plinu de stele,
Dér' scí stele totu de arama cu flori galbine între ele,
Și avea ciucuri verdí luleau'a, ér' la ciucuri și canaci:
Erá vrednica se fia cumperata in trei siusítaci!

Intornându sér'a spre casa, Danciulu pàsiá 'ntinsu și tare
Și se totu gândeá, cá 'n satulu, unde siede elu mai are
Cineva lulea, cá dinsulu? apoi se gândeá gândeá
Cum se voru mirá țiganii de prin hrubi, cându voru vedé
Pre danciulu cu asiá comóra; apoi și-facea de lege
In ce locu se puna pip'a preste nópte, cum se-sí lege

Mai multi ciucuri, cá se fia o lulea, cá de baronu.

„Ce s'a mai ciudí Vasile ,sf Istadi, sf Trifonu,
Sf Cirila, sf Molóca, cându mi voru zàrí luleau'a“.
Sf erá veselu tieganulu, 'sf sentiá strimta cureau'a.

Bucuri'a-i inse scurta. Sórele mai apunea
Cându se pomení tiganulu in tufisiu. Drumulu trecea
Printre arini sf plopi adeca, ér tiganulu blându din fire
Se 'n grozí pâna sub glezne: nime deci se nu se mire,
Cà elu bietulu, cându ajunse la tufisiu a tresaritu,
Sf-a scapatu pip'a din mâna. Pre acestu drumu câtu a traitu
N'a âmblatu fâr de tovarasiu bietulu Danciulu, sf de odata
Étà-l'ai acuma singuru! „Auleo sfiintii me bata!
Ce se facu de-mi esu in cale vre'o 50 de lupi betrâni!
Vai de mine sf de mine, totu audu dela români,
Cumcà lupii-su cam rei ospeti! Sfinte Jovu nu me lasá“!
Sf pre câtu pasia mai tare, totu pre atât'a tremurá,
Sf se totu âmplea de spaima sf mai mortu de frica pare
Ba 'ncepuse acumu sf vântulu se mai sufle sf 'n misicare
Elu a pusu intregu frundisiulu. „Éta-i! Vai de capulu meu!
Cine m'o portatu pre aicia, ce am cautatu pe aicia eu?
Éra suna ard'o pipa, ce a facutu! Hai éra suna . . .
Vinu potopu se me mânânce . . . Uite, uite cum s'aduna . . .
Ard'o pipa! Ce mi ajunge pip'a, déca pieru aici! . . .
Éra suna . . . sfiinte Jóve, cà-mi remânu purdeii mici!
Dar' se sbieru? atât'a-mi trebue, cà vinu lupii sf me'nhatia,
Ce se me facu . . . ard'o pipa! Dómne! dà-mi dómne viétia,
Cà-ti platescu o sfiinta slusiba . . . éra suna . . . vinu potopu . . .
Ard'o pipa, ce-mi facuse d'apoi inca de asiu ff schiopu!
Haid' curagiu Danciule numai . . . mai incetu — ba mai in pripa!
Éra suna . . . éra suna . . . vinu potopu . . . vinu . . . ard'o pipa“!
Totu asiá vorbiá, tiganulu, inse — inse elu fugiá
Sf ocupatu fiindu cu fug'a, nici in laturi nu priviá.
Fric'a-i frica, ér de frica fugi la dealu, cá sf la vale,
Sf-apoi cându te apuci la fuga halalu de talpile t'ale!

Pre cându esiá dintre tufe bietulu Cuma zapacitu
Da cu ochii mai de o parte de unu românu, ce stá trantitu
Sub o salcia la umbra. Danciulu sta pre locu, privesce
Giuru in giuru, resufla odata lungu sf apoi éراسi pornesce,

Sî privindu cam preste umeru cátra tufe, scuipa 'n sfnu
Vedîndu atare minune, striga 'n data celu românu:
„Ce-i tîgane“? Sta 'n locu Danciulu pâna ce resufu-i vine,
Sî apoi sbiéra: „Ce se fia?! Vedî cà-i dîua me crestine“.
Omulu de sub salca ride, sî de nou prinde la sfatu:
„Unde fugi asia de tare, cà dór' nu esti tu juratu
„Se prindî iepuri cu maciuc'a, sî albinele cu saculu,
„Nici nu esti tu dracu din fire, câtu se te 'n tîlnesci cu draculu?
Danciulu, omu falosu d'almentrea, n'ar' fî voitu bucurosu,
Se se arete, cà-i nevrednicu, sî s'apára cà-i fricosu,
Deci response: „N'a fostu draculu, càci de draculu nu pôrtu téma,
„Dar' a fostu ce a fostu . . . mai mare . . . mai cu coda, sî bagu séma
„Au fostu lupi . . . dar' românico n'am fugitu de frica dieu,
„Am fugitu de omu cu minte, càci poteau se-mi faca reu“.
Sî vorbiá 'ndesatu sî tare, s'aratá voinicu celu Cuma
Ér' românulu omu de vorba sî preceptoriu de gluma,
Stà sî asculta sî se mira, cá sî cându ar' crede totu.
Deci tîganulu 'ndrasnece se-si mai casce negrulu botu:
„N'o fostu dracu me românico, au fostu lupi, dar' lupi pre semne,
„Au fostu lupi, sî au fostu atâti'a, cate-su frundiele pre lemne!
„M'a pusu draculu se-mi facu cale prin celu crângu, sî apoi se vedî,
„Dar' se vedî, ce-o fostu se fia! Crede-me, dar' se me credî,
„Cà eram se moru acolo, ard'o pipa! hei crestine
„Cându mi-a fostu lumea mai draga s'o 'ntîlnitu lupii cu mine,
„Ard'o pipa românico. Scii ce-su lupii, nó cu lupi
„Sî au fostu multi, câte-su albine intr'unu milionu de stupi“.
Sî de abiá vorbiá tîganulu, par' cà sî acum se temea,
Dar' voindu elu se apara curagiosu, elu totu rîdea.
„Vai de mine sî de mine, cà fû mai se moru de totu.
Vedî-me, cà-su dóra galbinu, vedî-me, cà numai potu;
Am avutu norocu cu ace'a, cà io-su curagiosu vecine;
De asiu fi fostu cum nu-su, atuncia âmblau reu lupii cu mine“.
Românulu stà sî se mira, sî apoi vrîndu se-si bata jocu
De tîganu asia-i vorbesce: „Nu ne fia de norocu!
„Hei tiegane vorb'a-i vorba, ér de lupi — sfinte Panfire:
„Lupu-i reu sî n'are lege, sî i cam indresnetiu din fire,
„Dar' . . . adeca chiar' atâti'a, câtî spuni tu n'au fostu“. „Elei!
„Ba, cà-au fostu me românico, i-am vediutu cu ochii mei! . . .
„Pentruce mintiesci crestine, sî te faci asia de prostu?!
„Nu mintî, cà n'au fostu lupii, cà io-ti spunu curatu cà au fostu;

„D'apoi câti au fostu anume nu sciu . . . nu i-amu numeratu,
„Dar' au fostu atâta-i totulu“, dîce Danciulu superatu,
Er' românulu se crucește sî-lu asculta cu mirare.
„Asia-i dieu! au fostu o miia printre bradî, ér' pre carare
„Au mai fostu o miia 'n capetu, sî ti-o spunu apoi de rostu,
„C'au mai fostu sî pre de laturi . . . draculu scie câti au fostu“.
Tremurá cá frundî'a 'n paltinu bietulu Danciu spunendu acestea
Sî de abia lu tîné pamêntulu. „D'apoi bre gatati povestea,
Striga hohotindu românulu, ér' tîganulu maniosu
Dîce: „En taci românico, ce totu ridî fara folosu?
„Ce te tîi vitézu aicia pre câmpu netedu, unde-i bine
„Sî nu-i codru, cá 'n padure, sî apoi inca — esti cu mine,
„Dar' eu fostámu intre tufe sî am fostu singuru eu cu eu,
„Te asiu fî vediutu sî pre tine, de ai fî fostu in loculu mieu.
„Vedu eu, cà nu credi nemicá, vedu, cà tu gîndesci anume,
„Cà io-su mincinosu! Hei bade de cându m'am trezitu pre lume
„Nici mintiescu, nici furu — adeca lucru micu mai una alta“.
Românu — 'ntielese cumcà a fostu datu cu bot'a 'n balta
Sî-a luat cu prea de a scurtulu pre tîganu, deci se gîndî
S'o mai lase dupa Danciulu, se véda unde a esî,
Deci i-dîce cu blândetie; „asia-i Danciule vedî bine
„Lupii-su lupi, sî de a loru frica tremura dór' ori sî cine!
„Am patîtu sî eu odata, cà trei lupi m'au intêlnitu
„Sî am fostu bolnavu siepte dîle, me gatiámu de spoveditu“.
Sî se prefacea românulu, cumcà nu vorbesce 'n gluma,
Sî cà nu-i omu de-a curagiulu, deci vedîndu sfatosulu Cuma
Sî audîndu, cà sî românulu e fricosu, érase a dîsu:
„Bolnavu n'am se fiu cumetre, dar' de risu n'a fostu de risu,
„Ce socoti trei lupi pre tine, mai cà te au bagatu sub glia,
„Dar' pre mine diece sute preste diece dieci sî o miia!
Me miru sînguru românico cum de nu picasem josu,
„Bagu de séma, cà nu-i alt'a . . . nu gîndî, cà io-su fricosu“.
— „Troncu Mária, cine dîce, cà tu esti fricosu, sciu eu bine,
„Sciu eu, cà prin satu nu este omu mai curagiosu cá tine!
„Sî apoi lupi au fostu me Cuma, lupi au fostu, sî bine sciu
„Cà numai eu fugá póte scapá omu 'ntregu sî viu,
„Dar' totu nu-mi vine a crede, cumcà au fostu asia multi Cuma,
„Câti au fostu spunemi cu dreptulu, nu vorbí cu mine 'n gluma“.
— „Apoi nu sciu românico câti au fostu, dar' io-ti spunu dreptu
„Cà au fostu lupi, dar' lupi cá lupii, sî apoi mân'a punu pre pieptu,

„Sî me juru că-au fostu o suta“. Românulu  rasi incepe:
„Că au fostu lupi e sfintu tiganu, sî apoi ori cine pricepe,
„Că de au fostu au fostu o suta“. — „Ba c’au fostu, ba dieu cau fostu
Striga repede tiganulu, se n’ai g nduri, c  io-su prostu,
Că m’am pusu pre numerate, sî i-am numeratu — adeca
Nici se nu g ndesci, c  mie mi-ar’ f  fostu de d nsii frica“.
— „Nu-i poveste me tiganu, sciu eu, c  esti curagiosu
D’apoi c ti au fostu? o suta? nici cu-o iota mai in josu?
J rn’a i dreptu, c   mbla lupii, dar’ acum nu-i frigu, nu-i rece,
Acum dora-i primavéra — voru f  fostu póte vr’o diece“. —
Tiganulu se ’nholba odata: „diece lupi, ba se-i mai ved ,
Io-ti spunu dreptu, c’au fostu o suta, de me cred , de nu me credi,
S -ti spunu dreptu, că n’avui vreme se-i mai numeru s  s’asceptu
Dupa toti pâna voru trece! d’apoi póte o graesci dreptu,
Póte n’au fostu chiar’ o suta, dar’ diece de buna séma,
S  apoi diece-su d ra diece, ci mie nu mi-a fostu téma.
Nu dă doua, trei tiganulu l ud ndu-se că elu
Nu-i fricosu! Lupii su c  lupii. Era lucru putfntelu
D ca au fostu, ori n’au fostu, inse fric’a er  mai ant ia:
Mincinosu rem na d nsulu, dar’ fricosu se nu rem ia!
— „D’apoi ved  tu me tiganu, lupii-su f rte naravosi
„Nu prea t nu lupii cararea ómeniloru curagiosi.
„Lupii cându-su multi in codrii s  vedu ómeni dau din coda
„S  apoi fugu incátu in fuga stau s  labele se-si r da.
„Cându-su mai pucini atuncia se obrasnicescu s  ei — —
„Baga séma me tiganu fostau diece, fostau trei“?
Ce se-i dica — acum cioroiulu?! „Pote trei au fostu cu totulu
„Trei au fostu, dar’ lupi, le-am vediuu c d’a să botulu,
„Dar’ mie nu mi-o fostu frica“! Românulu ridea, ridea,
S  de risu st  mai se m ra,  r tiganulu pricepea
Că s’a prinsu acum in v rsia, s -a sfechit’o cu minciun’a.
— „Au fostu trei? au fostu tiganu? En asculta se-ti spunu un’a
„Risu-i risu, dar’ chiar’ vediussem unu lupu mare ac , ac 
„S  de buna séma frate pre acel’a lu vediusesi tu“!
— „L’ai vediuu dieu românico, asia-i, că nu mi-se pare,
„T e ti-a fostu frica aicea, d’apoi mie-’n codrulu mare?
„Unulu a fostu singuru unulu, d’apoi lupu da lupu de totu
„S  avea capulu — s  avea cod’a — să avea botulu mai de unu cotu“.
Acum o sfet  tiganulu. Românulu dela ’nceputu
A bagatu de séma, cumc  lupi tiganulu n’a vediuu

De cându s'a nascutu pre lume, si acum cioroiulu mintiesce
 Că-a vediutu lupi căta frundia. — Deci rîdîndu asia vorbesce:
 „Batăte 'ntre ochi tîgane, cătu de bine o mai lipesci,
 „Inse nu ti-ai datu de ómeni, căci eu vedu, că tu mintiesci
 „Si eu vedu, că ti-o fostu frica“. — „Frica mie? dăte 'n laturi,
 „Si-mi da pace românico, că-ti spunu vorbe de te saturi,
 „Eu fricosu? Chiar' diece sute d'ar' fi fostu pre lîngu elu
 „Totu nu mi ar' fi fostu receala, d'apoi unulu singurelu“.
 — „Hei tîgane numai unulu, dar' nici unulu nu era
 „Căci si eu venii prin tufe si chiar' inaintea t'a
 „Dar' de lupi n'a fostu poveste, totu ce ai spusu a fostu minciuna
 „Si minciun'a ti-a fostu slaba, căci tu n'ai croit'o buna“.
 Tîganulu vedîndu in urma, că minciun'a i-s'a sleitu
 Dice: „Hei, hei românico, te pricepi tu la glumitu
 Căci am spusu o vorba numai, si gândeain, că tu vei crede,
 Der' tu esti cumetre mesîteru, nu credi tóte cum se vede“.
 — „Lupi adeca me tîgane n'au fostu“? — „Nu! am spusu o gluma“!
 — „Póte că-ai glumitu, eu nu sciu, d'apoi talmacesce-mi Cuma
 Pentru ce ai tremuratu óre, si ai fostu galbinu la obrazu,
 Si ai esitu mai mortu din codru“? — „Hei badica, de necasu!
 Se-ti spunu dreptu prin cea padure n'au fostu lupi n'au fostu nimica
 Dar' misicase frundi'a 'n tufe, si eu stam se moru de frica.

Clusiu Fauru 1886.

George Gozbuca.

Versulu lui Lazar *).

Viftania frumos nume	Si-lũ duserã la mormânt
Poate-sẽ lãuda-n lume	Si-lũ ingroparã-n pãmânt.
C'au gãndit omului bine	Erã dupã patru ðile
Tot trei radie dintru sine	Domnul fãcãtoriu de bine
Trei radie de Agmãrag	Cãlãtori cale bunã
Le au primitu Domnulu cu drag	Cu ucenicii-mpreunã
Marac le au ðis numele	Pãnã la Viftania
Cã ard ca luminile.	La Marfa si Maria
Sunt trei frati din doi pãrinti	Ele dacã il vëdiurã
Cu bun nume-mpodobiti	La picióre iĩ cãdiurã
Lazar, Marta, Maria	Plãnsãrã mare plãnsóre
Din satul Viftania	Udãnd sfinitele picióre
Care ne-ncetat dorea	Si asia grãirã ele
In tóta vremea pururea	Fiind cuprinse de jele
Cum ei se se-nvrednicescã	Oh! Christóse, Domnul nostru
Ca Domnului sã slugescã.	Au murit fratele nostru
Fãcũ Domnul o minune	Er tu de ai fi fost de fatiã
Chiemã pe Lazar la sine	Lazar ar fi cu viatiã.

*) Versuri de aceste vom mai publicã cã avem manuscrite vechi fórte frumoase. Red.

Sî Isus au întrebat :

Unde-i Lazar ingropat ?

Sî cu mare sirguintiã

I-au mers pînã la gropitiã

Cãnd la mormânt au ajuns

Ochii au redicat în sus :

Pãrintele meu ceresc

Eu tie-fti multiumesc,

În totã vremea har ti'am dat,

Pururea m'ai ascultat.

Dupã ce au cuvântat

Cu glas mare au strigat :

Vino Lazare afarã

Sî mai esi la lume erva

Atunci Lazar s'a sculat

Pre surori le au mângãiat

Sî ce au vãdiutu intru sine

N'au pututu spune la nime

Pãnã la Viftania

La Marfa sî Maria.

Sî a mai trãit cu ele

Spre mai mare mângãiere

O vietiã ndelungatã

Darã n'a rîs nici odatã

Pururea de raiu gãndea

Cu mare grije trãia

Cum el sã se-nvrednicescã

Ca erva-si se-lu dobãndescã ?

Sî de acum pãnã-n vecie

Oh, Christosã slavã tie !

Altulu (la Florii).

Astadi Dlu Ch. vine

Calare pe mãnz de asine

Astadi vine chitinul

Cãtra patima c' un miel.

Dumineca florilor

Lauda noródelor

Din Erusalim estnd

Noródele tot cãntãnd

Dela pruncii jidovesci

Tot se stai sî se gãndesci

Cum hainele-si lapadara

Sî pre cale le calcara

În mãna tîind stãlpari

Din guri frumóse cãntari

Osana dintru naltime

Blagoslovit cel ce vine

În numele Domnului.

Astadi fiul omului

Cel ce fulgera sî tuna

Vine acum de voia buna

Cel ce lumea stapãnesce

De jidovi se restignesce.

O noróde jidovii

Ce-lu cinstiti cu fatiarii

Fiere i-ati dat de au mãncat

Cu otiet la-ti adapat

Cu sulitia l'ati impuns

Sãnge sî apa au curs

Luna mbracãndu-se n sãnge

Ingerii-ncepura a plãnge

Sórele-a intunecat

Pamëntul s'a tremurat

Sî mortii au inviat

Pentru aceea Dómne sfinte

Adu-ti sî de noi aminte

Sî ne asiédia-n raiu cu tine

În nemarginitul bine

Sî de acum pãnã-n vecie

Aleluia slava tie.

Altul a restignirei.

Astadi cel prea inaltiat

Ingerul marelui sfat

Care Christos s'au numit

Sî din iad neau slobodit

Sfatuind Dumnedieirea

Ca se-si spasasca zidirea

Au trimes pre fiulu seu

Imbracat în trup ca eu ;

Acesta lege ne au dat

Multe minuni au lucrat

Ucenici si-au adunat

Oh, ce lucru minunatu

Cã din prosti sî neinvetiati

Facu oameni minunati

Din cismasi sî din pescari

Facu nisce oameni mari ;

La acestia tot leau spus

Voia domnului de sus

Tot norodul din preuna

C'o nespusa voia buna

Dupa Chr. alergã

De nimicu nu le pasa

Casile sî le lasã

Foame, sete, frig rabdă,
 Numai se poata cuprinde
 A lui Is. dulci cuvinte
 Iar norodul jidovesc
 Cu totii îl pismuesc
 Și se silescu spre perire
 A lui Ch. restignire
 Țr Ch. dac'au vediut
 Ca cum vremea i-au sosit
 Că se se plinėsca tóte
 Celea din veac asiediate
 Vrënd cin'a se o gatésca
 Nóua se ne daruésca
 Taina cea dumnedieésca
 Pânea cea duhovnicésca
 Când cina au blagoslovit
 Atunci pe Juda au vedit.
 Juda vrënd a fi mai mare
 Și-au castigat superare,
 Juda poft'avënd de bani
 Grăi reiloru dusimani:
 Da-ti-mi 30 de arginti
 Se vil dau se-l restigniti
 Eu voiu da o sarutare
 Se cunosce-ti, voi pe care
 Va trebui se-l legati
 Si cumplit mortii sel dati,
 Care vóua vi se pare
 Că-i dusimanul vost cel mare.
 Pe Is. daca l'au prins
 Ei la Pilat l'au trimis
 Ca se-l judece spre mórte
 Că la Pilat se fac tóte
 Pilat daca l'au vediut
 Catra Is. au grai:
 Dar de ce vii tu aici
 De faci intre ómeni prici?
 Is. nimic respundînd
 Siedînd ca un miel prea blând.
 Pilat striga cu mânie
 De ce nu-mi respondi tu mie?
 Nu scii că eu is mai mare
 Și putere am prea tare
 Putere de restignire
 Și voie de slobodîre!
 Is. cu capul plecat
 Respunse catra Pilat
 Care erá infocat:
 Puterea tatal tiau dat,

Adeverul de l'ai sci
 Mie nu teai potrivî.
 Când de adever grai
 La ânima se mahnî
 Fiind lucru fôrte-n pripa
 Nu putu a sci nimica
 Cum ar puté se graésca
 Că se nu se pagubésca;
 Acestea Pilat vedînd
 Iute afara esind
 Și le spuse la noróde
 Că nu e vrednic de mórte:
 Eu destul am judecat
 Și nu-lu aflu vinovat
 Ci este fôrte curat
 Și n'are nici un pecat.
 Mânile și le au spalat
 Și din gura si-au strigat:
 Eu se fiu nevinovat
 De-acest sânge prea curat.
 Jidovii dac'audîra
 Toti la Ch. se pornira
 Strigând toti din tóte glóte
 Restignesceni-l Pilate
 A lui sânge vrem se viie
 Tot spre a nótra semintiie
 Că de nu-l vei restignî
 La chesariu prietin nu-i fi.
 El vedînd ne-ngaduirea
 Că se nu-si scape marirea
 Ticalosul spariat
 Cu marirea imbuibat
 De Christos s'a lepadat
 La restignire l'au dat
 Er pâna l'au restignit
 Oh cumplit l'au chinzuit
 Îl purtá cu mare síla
 Și-l batea fara de mila,
 Dintr'o curte-n tr'alta curte
 Pumni și palme dându-i multe.
 Pe care i-au vindecat
 Aceia palme i-au dat,
 Când cu palma îl lovia
 Trestie in mâna-i punea
 Și la ochi fiind legat
 De vrasmasi incungiurat
 Striga toti se nimerésca
 Cine-l lovi, se gândesca?
 Oh vai cum îl intindea

Sî in fatia îl batea
 Apoi sî o cruce mare
 Îi pusera in spinare
 Cu care totu tremurând
 Sudori cu sânge picând
 De pe a lui trup frumos
 Curgând tot vale pe jos.
 Sus la Golgofta l'au dus
 Pe acea cruce l'au pus
 Când pe cruce îl suia
 Of vai cum îl intindea
 Sî dintr'atâtea noroade
 Nime nu-i prindea de parte
 Ce striga se-l restignésca
 Se nu se mai pomenésca
 A lui nume in vecie
 Cu totul ferit se fie.
 Of vai ce lucru cumplit
 In lume atunci s'au ivit:
 Il tavalia tot pe jos
 Pe Domnul nostru Christos;
 Se 'ndesa care de care
 Ca se-lu lovésca mai tare
 Tot felitul de madulare
 I'au chinzuit fórte tare,
 Cuiu in mâna i-au batut
 Lucru ne mai audit
 Sî prin dulcile picîore
 I-au batut un cuiu nou mare,
 Haina rosia i-au dat,
 Cu spini l'au incununat,
 Cu otiet l'au adapatu,
 Fiera i-au dat de au mâncat,
 Cu sulitia l'au impuns
 Sângele tot i l'au scurs
 Sî când sufletul s'au dat
 Pamëntulu s'au tremurat
 Pietrile s'au despicat
 Sî multi morti au inviét.
 Luna inbracându-se in sânge
 Ingerii incepur' a plânge
 Sî stelele inca tóte
 Se facura intunecate.
 La acést'a întêmplare
 Tóte câte sunt sub sóre
 Ba sî celea nevediuete
 Fiesi care pe intrecute
 Se silesc slusba a face
 Precum lui D-dieu place

Numai cei rei sî stricati
 Sî la minte intunecati
 Cu talhariul de a stinga
 Nu incetéza a striga:
 De esci fiul tatalui
 Scobor jos se-i credem lui.
 Éra cel de a drépta dice:
 Taci tu omul cel de price,
 Nu te temi de D-dieu
 Ca te a bate sî mai reu?
 La care Isus raspunde
 Cu nescari cuvinte blânde:
 Tu astadi in raiu cu mine
 Vei fi-in nemarginit bine
 Care bine toturor
 Marilor sî micilor
 Ve poftesc se-l capatati
 Acolo in veci se-lu gustati
 De acum pana in vecie
 Oh Christosa slava tie.

Altulu a judetiului.

Auditi acestea tote
 Neamuri norode sî glote
 Se-mi intieléga cuvêntul
 Omul de pre tot pamêntul
 C'a lumei veac se sfârsiesce
 Sî judetiul se gatesce.
 La judetiu de se vor stringe
 Pecatosii toti vor plânge
 Valea cea de foc va merge
 Ardea, pre multi fâr de lege
 Atunci dreptii s'or alege
 De cei ce-su fara de lege.
 Is. Chr. le va dice
 Cu cuvinte de ferice:
 Veniti drepti catra mine
 Care mi-ati slugitu cu bine
 A tatalui blagosloviti
 Cu mine de imperatiti
 Imperatia mea cea buna
 Cu âgerii din preuna;
 Acolo se locuiti
 Sî-in veci se ve folositi.
 Da pecatosiloru le-a dice
 Tot cu gróza sî cu frica:
 Duceti-ve dela mine
 Ca n'ati facut nici un bine

In muncile de vecie
 Cu diavolii într'o sotie
 Acolo se locuiti
 Sf in veci se ve munciti.
 Plânge-va ceriulu atunci
 Vedînd pecatosi in munci
 Ângeriii inca vor plânge
 Vedînd pre iad cum-i stringe
 Pre pècatosi de-i inghite
 Intr'acele munci cumplite
 C'acolo sunt munci gatate
 Prin tot feliul de pecate:
 Curvarilor lis gatate
 Paturi de arama infocate,
 Sf celora ce nu lasa
 Pre serac într'elor casa
 Sf acelora li gatit
 Frig mare sf jer cumplit,
 Celoru lacomi lis gatiti
 Viermii cei neadormiti.
 Dara cele mari alalte
 Care sunt nenumerate

Cum fi gena cea infocata
 Cu un foc nestemperata.
 Deci tu oame cu pecate
 Macar de ai sf bogatate
 Cu acea nu ti scote
 Dintr'a celea munci din tôte
 Ci de vei face pecate
 Togma-in iad te or arunca-te
 Togma-in iad te vor baga
 Vei striga sf vei sbera
 Sf n'a sf (fi?) cine-ti ajutá,
 Ca Domnulu te va uitá,
 Cà de dêns ti departá
 Sf n'a sf cine-ti ajuta
 Pentru acea Dómne sfînte
 Sf de noi adu-ti aminte
 In raiu se ne salasluesci
 Pre toti se ne odichnesci
 Cu toti sfintii din preuna
 In nespusa voia buna
 Sf de acum pana-in vecie
 Aleluia slava tie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce se lucre economulu in luna lui Aprilu?

1. Sè-si svênture sf întôrca bucatele, ca se nu se strice.
2. Sè curatià sf aerisêze pivniti'a ca se nu prinda mucediéla.
3. Sè aléga crumpenele (baraboi) de semenatu*).
4. Sè curatiésca fontânile.
5. Se-si repareze cas'a de e stricata, ér de vrea se redice vre o clodire nóua — acuma-i e têmpulu.
6. Se inalbéscă muerile pânzele. Cine are inu, acumu-lu pote topí.
7. Se joganésca armasari, mânzi, vitiei, tauri, berbeci — déca nu i-a juganitu in luna trecuta.
8. Se fie cu bagare de séma: inainte de a scóte vitele la pâsiune se le deá nutretiu uscatu. Vitele de trasu se le tîna bine ca se nu slabiasca. Jepele fetate trebuie se le tîna bine ér pe mânzi se-i dedea câtu de têmporiú la mâncare. Jepele trebuiescu duse la armasariu ér vacile acumu sf in Maiu la tauru. Cu incetulu trebuie trecutu dela nutretiulu uscatu la nutretiu verde; lucerna verde e bine a se amesteca cu fênu uscatu càci de ea góla fiindu lacomósa, vitele se umfla de potu chiar sf murí. Vitele tinere se potu scóte acumu la pâsiune: oile trebuie ferite de morascine sf

*) Am bagatu de séma cà in totu Ardealulu singuru locuitorii tieriei oltului cultiva crumpene destule, ér cea mai mare parte a locuitoriloru din celea alalte pârti ale tieriei le ducu dorulu anulu intregu, chiar ca sf la póme sf legume. Trebuie cultivatu crumpene mai multe ér pomii roditori sè nu lipsésca nici dela celu mai seracu!

locuri baltóse ca se nu capete calbéza, ér mieii nu trebuie se pasca pâna nu s'a uscatu róua de pre iérba.

9. Se ude bine pomii sãditi in asta primavéra; se sape si plivésca scóla de pomi. Ce n'a potutu altuí in luna trecuta, se altuésca acumu. Se veda de omidi! se plantese gardu viu. La sfarsítulu lunei se altuescu pomii grosi sub scórtia; bine se ne insemnãmu: altuirea sub scórtia e cu atãtu mai sigura, cu câtu e mai târdia numai crengutiele se fie pastrate bine.

10. Se gatésca locul pentru plantarea tabacului. Se póte semená mazere, fasole, vérdia, carfiolu, carálabe, crastaveti, pepeni, salata de véra si crumpene. De nu plóua la timpu se uda straturile, ci diminéti'a nu séra. Cându e timpul frumosu se se descopere straturile calde si se le ude regulatu; buruién'a din ele se se plivésca cu mare bagare de séma. Legumele ce au resaritu prea dese trebuescu rarite. Resadele mai marisióre se potu sãdí colo càtra sfêrsítulu lunei ca se avemu legume temporii. Fragile trebuescu sapate si udate. Pepenii si crastavetii trebuescu pusí cu deosebire in locu nou (unde adeca am ruptu numai acumu tielin'a). Fetele se véda de florarii.

11. Se semene spicóse — de nu le a semanatu tóte in luna trecuta apoi numai decatu se incépa la semenatulu cucuruzului, crumpenelor si napiloru. La sfarsítulu lunei se semene cucuruzu de nutretiu (cucuruzu de cósá), apoi se prinda a pliví holdele si a ogóri. Indata ce cucuruzulu e in 4 foi trebuie sapatu intãia óra. Dupa Santulu George trebuie scose vitele de pre fenatie.

12. Se sapa viile intãia óra, dupa ce s'a gatatu de desgropatu, pãruitu si legatu. Se sedésca vitie in viile nóua.

13. Se curatiésca coşinitiele si se nutrésca stupii cei slabi.

14. Se taie nuele pentru corfe, ér ulmi si tei pentru scórtia.

15. Se semene semintia de bradu si se sedésca braduleti tineri si alti arbori selbatici.

16. Vênatorii se pândésca dupa sitari; paserile rapitóre se le vëndie de pe cuiburi de le póte ér vulpile din gauri.

Ce ne spunu betranii despre timpu?

Aprilu frumosu — maiu viforosu. Aprile umedu aduce bine-cuventare. Gândacii (bunzarii), cari se arata in aprilu, vor inghetia in maiu. Negurile de aprile la resaritu si média-dí vestescu bine.

Domnii, cari binevoira a se insinúa cá abonati scrierei de fatia, si deci li se trimise regulatu, suntu rogati a ne trimite pretiulu ei câtu numai se póte de in graba, cá baremi tipografi'a se nu o platimu dela noi, dupa ce ostenél'a numai Celu de susu ni o vá plati.

Redactiunea.

Fundatoru :

N. F. Negrutiu.

Tipografi'a Semin. gr. cat in Blasiu.

Proprietariu-editoru si redactoru :

Joanu Popu Reteganul.